

НА ВУЧОНЫМ САВЕЦЕ

Ва ўніверсітэце прайшла самаатэстацыя факультэтаў па вучэбна-метадычнай рабоце. Яе вынікам прысвяціў свой даклад на вучоным савете, пасяджэнне якога адбылося 27 студзеня, першы прарэктар прафесар М.В.Селькін. У абмеркаванні яго даклада прынялі ўдзел загадчыкі кафедр прафесар Л.М.Сапегін, дацэнты Р.Р.Лазько, У.І.Коваль, загадчыца бібліятэкі В.М.Касцючэнкава, пасля чаго была прынята адпаведная пастанова.

Менш чым праз тры месяцы наш універсітэт адзначыць 25-годдзе. Аб тым, як ідзе падрыхтоўка да юбілею (а, на

жал, яна пакуль што мала прыкметна), прайнфармаваў прарэктар па вучэбнай рабоце дацэнт М.М.Воінаў. Зацверджаны мерапрыемствы па падрыхтоўцы да юбілейнай даты.

Вучоны савет ГДУ падтрымаў вылучаных кандыдатамі на выбранне акадэмікамі Акадэміі навук Беларусі членаў-карэспандэнтаў АНБ народнага пісьменніка Беларусі І.П.Шамякіна і доктара філасофскіх навук прафесара Я.М.Бабосава.

На конкурснай аснове вучоны савет выбраў дацэнта

М.Н.Мурашку дэканам завочнага факультэта, доктара гістарычных навук Э.М.Энціна — загадчыкам кафедры гісторыі Беларусі. На пасаду дацэнтаў абраны: А.К.Няронская — па кафедры рускай літаратуры, І.М.Елісеева — па кафедры псіхалагічнай дыягностыкі і падрыхтоўкі да ВНУ; старшага выкладчыка: В.К.Шынкаренко — па кафедры беларускай літаратуры, М.М.Фядосенка — па кафедры оптыкі, С.І.Чарток — па кафедры матаналізу, І.У.Сільчанка — па кафедры

педагогікі і псіхалогіі, З.І.Адула — па кафедры бухгаліку, кантролю і аналізу гаспадарчай дзейнасці, Т.Ю.Гілеп — па кафедры фізіялогіі чалавека і жывёлін, У.А.Бобрык — па кафедры беларускай мовы. Вучоны савет прыняў рэкамендацыі Атэстацыйнай камісіі Мінадукацыі Рэспублікі Беларусь аб прысваенні вучонага звання прафесар доктару тэхнічных навук І.М.Мельнічэнку па кафедры агульнай фізікі і доктару фізіка-матэматычных навук А.М.Скібе па кафедры алгебры і геаметрыі.

3 мэтай аказання дапамогі

У апошнія дні студзеня Гомельшчыну наведала афіцыйная дэлегацыя Арганізацыі Аб'яднаных Нацый на чале з Прадстаўніком ААН у Рэспубліцы Беларусь Мэццю Каханэ. Мэта яе прыезду заключалася ў вывучэнні праблем, звязаных з аказаннем нашай вобласці неабходнай дапамогі ва ўсіх сферах дзейнасці: навуцы, культуры, медыцыны, экалогіі і інш.

27 студзеня наш універсітэт наведалі намеснік адстаўніка ААН у Рэспубліцы Беларусь В.В.Ткачук і суправаджаючы яго асобы: дырэктар Беларускага гуманітарнага адукацыйнага культурнага Цэнтра Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь кінарэжысёр У.Г.Колас і за-

гадчык аддзела часопіса "Спадчына", сябра Сойма Беларускага народнага фронту "Адраджэнне" Вінцук Вячорка.

Спачатку сустрэча праходзіла ў рэктараце. Гасцей прадставіў прысутным намеснік старшыні гарвыканкома А.Х.Зінчук. З цёплымі словамі да гасцей звярнуўся і

расказаў ім пра ГДУ імя Ф.Скарыны прарэктар па вучэбнай рабоце М.М.Воінаў. Затым з вялікай увагай было выслухана выступленне В.В.Ткачука, які падрабязна расказаў аб структуры і сферах дзеяння Прадстаўніцтва ААН у Рэспубліцы Беларусь, задачах іх візіту на Гомель-

шчыну, адказаў на пытанні дэканаў: гісторыка-юрыдычнага факультэта — М.І.Старавойтава, эканамічнага — Т.В.Карпей, прафесара У.В.Анічэнкі. В.В.Ткачук выказаў пажаданне аб устанаўленні цесных узаемасувязей. Гэта дазволіць больш дэталёва вывучыць патрэбы універсітэта ў неабходнай дапамозе і па меры магчымасці аказваць яе.

Сустрэча завяршылася азнаямленнем гасцей з універсітэцкім музеем-лабараторыяй Ф.Скарыны.

Б.ВАЛОДЗІН

На здымках: 1. Гутарка ў рэктараце. Выступае В.В.Ткачук (справа). 2. У музеі Ф.Скарыны. Фота У.Чысціка.

У ГОНАР ДНЯ БЕЛАРУСКАЙ НАВУКІ

У апошнюю нядзелю мінулага месяца у нашай рэспубліцы ўпершыню адзначаўся Дзень беларускай навукі. Вечарына, прысвечаная гэтаму прафесійнаму святу, прайшла ў Гомелі 28 студзеня. Яна адбылася у памяшканні абласнога драмтэатра. З дакладам выступіў намеснік старшыні аблвыканкома А.М.Ярчак. Ён павіншаваў прысутных з іх святам, расказаў аб навуковых дасягненнях вучоных Гомельшчыны.

На вечарыне ад імя калектыву наша-

га універсітэта выступіла маладая вучоная кандыдат гістарычных навук з кафедры правазнаўства І.І.Эсмантовіч. Святу навукоўцаў былі прысвечаны выступленні рэктара Беларускага дзяржаўнага універсітэта транспарта акадэміка П.С.Грунтова і дырэктара Інстытута металапалімерных сістэм Акадэміі навук Беларусі члена-карэспандэнта АНБ Ю.М.Плескачэўскага.

Вечарына завяршылася канцэртамі сімфанічнай музыкі.

АБ АДНОСІНАХ ДА ПАЛІТЫЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ВА ЎСТАНОВАХ АДУКАЦЫІ

У апошні час многа спрэчак вядзецца па пытаннях, звязаных з адмаўленнем ці, наадварот, сцвярджэннем неабходнасці палітычнага выхавання навучэнскай моладзі, характарам адносін да палітычных партый і іх дзейнасці. Гэтыя пытанні цалкам звязаны з сучаснымі сацыяльнымі і палітычнымі працэсамі, якія адбываюцца ў грамадстве.

Эканамічны крызіс, які ўсё больш паглыбляецца, хуткае сацыяльнае раслаенне грамадства, зніжэнне ўзроўню жыцця і сацыяльнай абароненасці асноўнай масы насельніцтва ў значнай ступені абстражуюць палітычную барацьбу, даводзячы яе часам да мяжы непрымірымай канфрантацыі. Імкнучыся да пашырэння свайго ўплыву і ўмацавання ўласных пазіцый у грамадстве, розныя палітычныя сілы, у першую чаргу радыкальныя, багата ўвагі ўдзяляюць моладзі, як сацыяльнай групе, якая больш іншых схільная да ўспрымання радыкальных лозунгаў і праграм за ўласцівага ей "юнацкага максімізму", адсутнасці ўласнага жыццёвага вопыту і сфарміраваных перакананняў.

У складаным становішчы аказаліся ўсе традыцыйныя інстытуты пазітыўнай сацыялізацыі моладзі, і ў першую чаргу педагогічныя калектывы навучальных устаноў сістэмы адукацыі. Адсутнасць дакладна сфармуляваных канстытуцыйных прынцыпаў і замацаванай дзяржаўнай ідэалогіі ставіць педагогаў перад неабходнасцю абшпірацца ў рабоце, галоўным чынам, на ўласны жыццёвы вопыт, здаровы сэнс, веды і прафесіяналізм. Кіруючыся пачуццём высокай адказнасці за лёс падрастаючага пакалення і будучыню грамадства, большасць педагогаў імкнецца неадпусціць уцягнення моладзі і падлеткаў у палітычную барацьбу, зацэрагчы іх ад мітынгавай стыхіі і сутыкненняў з праваахоўнымі органамі. Разам з тым, з'яўляючыся грамадзянамі рэспублікі і ў поўнай меры адчуваючы на ўласным вопыце вынікі эканамічнага крызісу і палітычны нестэбільнасці, педагогі самі так ці інакш аказваюцца ўцягнутымі ў палітычныя працэсы і часам міжвольна, а часам і свядома становяцца праваднікамі пэўнай партыйнай ідэалогіі.

Каб пазбегнуць перанясення міжпартыйнай барацьбы і ідэалагічнай канфрантацыі ў калектывы навучэнцаў мэтаадукацыі:

1. У адносінах да дзейнасці палітычных партый і структур прытрымлівацца заканадаўства аб адукацыі.

У Законе "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" ад 29 кастрычніка 1991 г. /існуе спецыяльны артыкул "Адукацыя і палітычная дзейнасць", якая забараняе ва ўстановах сістэмы адукацыі дзейнасць структур палітычных партый або іншых грамадскіх аб'яднанняў, маючых палітычныя мэты, а таксама дзіцячых, падлеткавых ці юнацкіх згуртаванняў, якія дзейнічаюць выключна на падставе стату- таў такіх партый ці аб'яднанняў.

2. Адмовіцца ад правядзення палітычнай агітацыі ва ўсіх яе відах і формах /акрамя выпадкаў правядзення агульнадзяржаўных палітычных кампаній -- выбараў, рэферэндумаў/. Усе палітычныя мерапрыемствы, праводзімыя ў навучальна-выхаваўчых установах, павінны мець толькі інфармацыйна-тлумачальны характар.

3. Пры вывучэнні курсаў гуманітарных і грамадскіх дысцыплін, арганізацыі дзейнасці клубаў палітычных ведаў ці дыскусійных клубаў, у час правядзення паліцінфармацыйнай знаёміцы дзяцей з грамадска-палітычнай сістэмай як сваёй дзяржавы, так і іншых краін, акцэнтаваць увагу навучэнцаў на каштоўнасцях дэмакратычнага грамадства і прававой дзяржавы, перавагах канстытуцыйных шляхоў і форм палітычнага развіцця, традыцыйнай для беларускага народа талерантнасці, памяркоўнасці ў сферы нацыянальна-культурных, рэлігійных і другіх сацыяльных адносін.

4. Ствараць у навучальна-выхаваўчых установах такую мадэль жыццядзейнасці, якая б, па магчымасці, адпавядала ці імітавала грамадска-палітычную сістэму дзяржавы. У жыцці вучнёўскіх калектываў павінны быць выбары і рэферэндумы, кіраванне і самакіраванне, адміністрацыйныя органы і грамадскія арганізацыі, нефармальныя аб'яднанні, незалежныя радыё і насценныя газеты.

5. Ствараючы ўмовы для падрыхтоўкі моладзі да жыцця ў дэмакратычнай, гуманнай і прававой дзяржаве аказваць грунтоўную педагогічную дапамогу органам самакіравання, творчым аб'яднанням навучэнцаў, дзіцячым, юнацкім арганізацыям і рухам, дзейнасць якіх не супярэчыць існуючаму заканадаўству.

Маюць права на існаванне ў сценах школы і піянерскія арганізацыі, якія з улікам новага статута не з'яўляюцца палітычнымі арганізацыямі і вырашаюць гуманныя мэты грамадзянскага выхавання падрастаючага пакалення.

6. Сканцэнтраванаць увагу грамадскіх арганізацый і фарміраванняў, органаў вучнёўскага і студэнцкага самакіравання на вырашэнні пытанняў навучання, арганізацыі быту і адпачынку, развіцця эканамічнай, дабрачыннай, культурна-мастацкай і іншай дзейнасці, непасрэдна не звязанай з палітыкай.

Прапанаваныя меры маюць часовы характар і дыкуюцца канкрэтнай палітычнай і сацыяльна-эканамічнай сітуацыяй у рэспубліцы. Пасля прыняцця новай Канстытуцыі, разам з паступовай стабілізацыяй палітычных і эканамічных адносін у грамадстве, працэс фарміравання палітычнай культуры моладзі, безумоўна, будзе патрабаваць іншых падыходаў, форм і метадаў педагогічнай работы.

Г.А.БУТРЫМ, намеснік міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь

ПРИВІТАЛЬНЫ АДРАС -- ЖОБІАРАМ

Споўнілася 50-гадоў Гомельскаму аб'яднанаму авіятраду. 28 студзеня гэтай падзеі быў прысвечаны ўрачысты вечар. Ад калектыву нашага ўніверсітэта юбіляраў цёпла вітаў і ўручыў ім прывітальны адрас першы прарэктар прафесар М. В. Селькін.

ІВЦ -- 20-ГОД

Споўнілася дваццаць гадоў з дня арганізацыі ў нашым ўніверсітэце лабараторы вылічальнай тэхнікі, якая была ператворана затым у ІВЦ. За гэты час вырас не толькі калектыв, але і машынны парк. Акрамя асноўнай ЭВМ ЕС-1036 працуюць чатыры класы перанальных камп'ютэраў і два дысплейныя класы міні-ЭВМ, якія поўнасьцю замяшчаюць вучэбны працэс.

У склад ІВЦ уваходзяць высокакваліфікаваныя інжынеры і апэратары, якія забяспечваюць няспынную працу вылічальнай тэхнікі і матэматычнага забяспячэння.

Калектыв ІВЦ даволі стабільны. Многія яго члены працуюць дзесяць і больш гадоў. Гісторыя ІВЦ -- гэта гісторыя іх жыцця. Ім ёсць што ўспомніць. І калі 21 студзеня яны сабраліся адзначыць сваё прафесійнае свята -- было вельмі цікава і весела. На вечар былі запрошаны былыя супрацоўнікі, якія з цеплынёй успамінаюць аб гадах, праведзеных у нашым калектыве. На вечары таксама прысутнічаў першы прарэктар ГДУ прарэктар па вучэбнай рабоце прафесар М. В. Селькін, які шчыра павіншаваў присутных са знамянальнай датай і пажадаў далейшых поспехаў у працы і ўсяго самага найлепшага.

Хочацца спадзявацца, што гэты калектыв сустрэне яшчэ не адзін свой юбілей.

Здарэнні

ЯКІЯ СТРАТЫ, ХТО ВІНАВАТЫ?

У нашым ўніверсітэце доўга чакалі афіцыйнага адкрыцця фізкультурна-аздараўленчага комплексу, на які былі патрачаны значныя сродкі.

Аднак урачыстасць абярнулася сумным малюнкам. У адзін са студзенскіх надвечоркаў над ФАКам узняліся чорныя клубы дыму. Пажарнай службе ледзь удалося ўтаймаваць пажар.

Па якой прычыне ён узнік, хто ў гэтым вінаваты і які ўрон нанесены агнём -- на такія пытанні хочучь пачуць адказы чытачы нашай газеты, бо наконт здарэння ходзяць розныя чуткі.

ПОМНІКІ КУЛЬТУРЫ КІТАЯ

ХРАМ НЕБА

Дэлегацыя нашага ўніверсітэта наведала дзіўныя архітэктурныя ансамблі Пекіна -- Храм Неба і Гугун -- былы імператарскі палац. У суправаджэнні прафесара Ханя накіроўваемся да Храма Неба -- найбольш вядомага архітэктурнага помніка Пекіна. За шклом аўтамашыны -- ажыўленыя вуліцы сталіцы. Бясконцы патокаў аўтатранспарта. Валзіпель памайстарску лавіруе сярод гэтага напружанага руху. Побач з аўтамагістраллю -- спецыяльная дарога для веласіпедыстаў. Веласіпеды у Кітаі служыць не толькі для прагулак як у нас, але на яго долю даводзіцца значная колькасць перавозімых грузаў і пасажыраў. Уздоўж вуліцы бясконцае мноства магазінаў, базараў. Нас уразіла колькасць разнастайных тавараў, садавіны, гародніны, невялікіх рэстаранчыкаў і харчэўняў.

Надвор'е вельмі цёплае. Людзі апрануты па-летняму. Не верыцца, што параўнальна недалёка ад Пекіна, за горнымі масівамі ў суседняй Манголіі, зімовае надвор'е з ветрам, маразамі і моцнымі снягамі.

Праязджаем праз плошчу Цяньаньмэн і далей праз так званыя Пярэднія вароты накіроўваемся да Храма. Перад намі -- вялікі сад са стогадовымі кедрамі, гімаляскімі соснамі. Затым адкрываецца галоўнае збудаванне ўсяго ансамбля -- Храм Неба. Пабудова гэтага храма праходзіла ў перыяд праўлення імператара Мінскай дынастыі Юн Лэ, які перанес стапіцу з Нанкіна ў Пекін. У 1420 годзе былі створаны асноўныя будынікі храма. Галоўныя яго збудаванні падзяляюцца на дзве групы: у паўднёвай частцы знаходзіцца вялікі каменны алтар "хуанцю", што азначае "крутлы па-

горак". Алтар уяўляе сабой крутлюю трохступеньчатую тэрасу з белага мармуру. На алтар у былы час іны ўваходзіў імператар і, спыніўшыся ў цэнтры круга, звяртаўся да неба, просячы яго дараваць дзяржаве добры ўраджай і багацце.

Неба -- дах адкрытага алтара -- і вызначыла назву храма. Поблізу ад алтара знаходзіцца храм Нябеснай веліччы. З паўднёвай часткі ансамбля пракладзена так званая Свяшчэнная дарога, выкладзеная масіўнымі каменнымі плітамі, даўжынёй каля 600 метраў, па якой імператар накіроўваўся ў паўднёвую частку ансамбля -- у храм Багатага ўраджаю -- Ціньдзянь, дзе і адбываліся малебны ў гонар ўраджаю. Храм Багатага ўраджаю з'яўляецца галоўным і найбольш прыгожым збудаваннем усяго архітэктурнага ансамбля. Гэта дзіўнае трох'яруснае драўлянае збудаванне, якое ўзвышаецца на трохступеньчатым фундаменце з белага разнаго мармуру. Дах храма сіняга колеру, што сімвалізуе дынастыю Мінь, у адрозненне ад жоўтага колеру мангольскай дынастыі Юань. Велічнае і багатае ўнутранае ўбранне храма. Тут знаходзіцца імператарскі трон, выкананы таленавітымі кітайскімі майстрамі, незвычайны мастацкі роспіс сцен і асабліва кулала храма, які абаліраецца на чатыры розныя калоны, сімвалізуючыя поры года.

Тэрыторыя Храма Неба займае плошчу каля 280 гектараў. Разглядаючы храмы пабудовы, упэўніваешся ў тым, што іх узводзілі майстры, якія добра ведалі сваю справу, а таксама фізічныя законы будаўніцтва.

На тэрыторыі ансамбля ўсё здзіўляе, а асабліва -- сцяна, якая акаляе храм Нябеснай веліччы. Прафесар Хань растлумачыў, што сцяна гэтая мае ўласціваць адбіваць гук Сцяна выкладзена з абпаленай цэглы і пак-

рыта глазураванай чарапіцай. Ціха сказанае слова ў накірунку сцяны выразна чуць на процілеглым баку, на адлегласці каля 100 метраў. Сакрэт адбіцця гука канчаткова не раскрыты да гэтага часу і, магчыма, крыецца проста ў асаблівай кладцы цэглы і раствору.

ВЯЛІКАЯ КІТАЙСКАЯ СЦЯНА

Вялікая Кітайская сцяна -- адзін з грандыёзных помнікаў доўліства Старажытнага Кітая. Відовішча запамянальнае. Яшчэ са школьнага курса гісторыі вядома, што яна пабудавана ў асноўным у 3 ст. да н.э. Той перыяд у старажытнай гісторыі Кітая быў доволі складаным і супярэчлівым. Да 6 ст. да н.э. у Кітаі склаліся ўмовы для аб'яднання краіны. Гэтую ролю аб'яднальніка ўзяло на сябе царства Цінь. Менавіта заваяў Ціньскага царства, які завяршыліся стварэннем імперыі, звязаны з імем Ін Чжэнь. Пры яго праўленні ў выніку шматтадовай барацьбы Ціньскае царства падпарадкавала адно за другім усе іншыя царствы Старажытнага Кітая. Адным з апошніх, у 221 г. да н.э., было заваявана царства Ці. Зрабіўшыся галоўнай вялікай дзяржавы, Ін Чжэнь выбраў для сябе і сваіх нашчадкаў новы тытул -- хуандзі -- імператар. У старажытных кітайскіх крыніцах ён звычайна завецца Цінь Шы Хуандзі /першы імператар імперыі Цінь/. На ўзвышчых межах Ціньскай імперыі на вялікіх тэрыторыях жылі качавыя плямёны гунаў, качэўі якіх распаўсюджваліся на паўночным захадзе імперыі амаль да лукавіны ракі Хуанхэ. Вялікія плямёны гунаў часта ўрываўліся ў імперыю. Цінь Шы Хуандзі паставіў сваёй мэтай адцягнуць іх ад паўночных межаў імперыі. Пасля многіх цяжкіх бітваў кітайскія войскі пад камандаваннем военачальніка Мын Цяня нанеслі гунам радзікіх паражэнняў, што ў значнай меры зменшыла пагрозу іх набегаў на паўночныя і цэнтральныя вобласці Кітая. Неадкладна, па заканчэнні вайны з гунамі, для абароны ад набегаў качавых плямёнаў па ўсёй паўночнай граніцы ад Ляадунскага заліва да Цзяньюньгуаня /правінцыя Гань-

су/ і пачалося будаўніцтва гэтай вядомай сцяны, атрымаўшай назву Вялікай Кітайскай. Яшчэ ў 4 ст. да н.э. на межах царстваў Янь, Чжао і Цінь у мэтах абароны ад паўночных качэўнікаў былі збудаваны крапасныя сцены. Аднак, паколькі яны былі раз'яднаны, то патрэбнага эфекту ў абароне не давалі.

Таму пасля завяршэння аб'яднання краіны было прынята рашэнне спалучыць гэтыя асобныя звёны ў бесперапынны ланцуг моцных умацаванняў. Работы па збудаванню сцяны вяліся днём і ноччу на працягу дзесяці гадоў. На яе пабудову было паслана 300 тысяч чалавек з арміі Мын Цяня, але гэтай колькасці аказалася недастаткова, і тады на будаўніцтва былі накіраваны і вялікія масы ваеннапалонных.

Усяго на будаўніцтве сцяны працавала каля 2 млн. чалавек. У старажытных кітайскіх крыніцах паведамляецца, што многія будаўнікі паміралі ад невыносных умоў працы. Пасля завяршэння будаўніцтва Вялікая Кітайская сцяна стала ўяўляць сабой моцнае абарончае збудаванне з зямлёй, камянем і гранітных глыбаў. Агульная даўжыня яе раўнялася больш 4 тыс. км, вышыня -- ад 6 да 10 метраў, шырыня больш 5 метраў.

На ўсім яе працягу праз кожныя 60-100 метраў былі збудаваны вежы.

У некалькіх месцах у сцяне былі пакінутыя праходы, якія выглядае вароты, якія старажытна ахоўваліся. Такая кароткая гісторыя. Але, як гаворыцца, лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць. Таму члены нашай дэлегацыі з задавальненнем прынялі прапанову гасцінных гаспадароў наведаць Вялікую Кітайскую сцяну.

І вось раніцай выязджаем да сцяны. Нагледзячы на ранішні час, вуліцы Пекіна ўжо запоўнены людзьмі, транспартам, вялікай колькасцю веласіпедыстаў. Спяшаюцца на рынак сяляне, перавозячы на грузавых веласіпехах гародніну, садавіну, зеляніну. Ужо працуюць шматлікія рэстаранчкі, кафе, магазіны, лаўкі. Дарога -- скорасная (працяг на 6 стар.)

Пасля зімовых канікулаў для многіх студэнтаў універсітэта пачнецца педагагічная практыка. Мяркуем, што для іх будуць вельмі карыснымі парады, якія змяшчаюцца ў гэтым артыкуле.

За гады кіраўніцтва педагагічнай практыкай неаднойчы даводзілася назіраць, як некаторыя студэнты, рыхтуючыся да першых урокаў і пазакласных заняткаў і праводзячы іх, адчуваюць моцнае хваляванне, разгубленасць, а часам і не валодаюць сабой. Гэта, натуральна, прыводзіць да педагагічных зрываў і няўдач у рабоце.

Вось практыкант выкладае аб'ёмны і даволі складаны матэрыял. Але замест дэталёвага і зразумелага для навучэнцаў тлумачэння ён хутка "выплёскае" яго за 5-6 мінут і робіць вельмі недарэчлівую і пакутлівую для сябе паўзу, не ведаючы, што рабіць далей...

ЯК ПАПЯРЭДЗІЦЬ У ПРАКТЫКАНТАЎ

Або іншы прыклад. Рыхтуючыся да заняткаў, практыкант падабраў некалькі цікавых прыкладаў і фактаў, каб ажыцьці выкладанне новага матэрыялу, але, скончыўшы ўрок, з жалем "успамінае", што, разгубіўшыся, "забыўся" іх выкарыстаць.

Аналагічны факты прыводзяць і іншыя даследчыкі. Калісьці працаваўшы ў Гомельскім педінстытуце прафесар І.В.Страхаў спасылаўся, напрыклад, на хваленыя саміх практыкантаў аб тых выклананых і эмацыянальнай скаванасці, якімі суправяджаліся іх першыя педагагічныя спробы. Так, адна са студэнтак пісала: "Калі я ўвайшла ў клас, то імгненна забыла ўсё, што павінна была рабіць на ўроку. Старалася сачыць за сваімі паводзінамі, але забывала аб вучнях, не заўважала іх памылк у час адказаў і хвалюлася яшчэ больш."

Эмацыянальна-псіхічнае аняменне, блізкае да стрэсавага стану, нярэдка бывае настолькі моцным, што некаторыя са студэнтаў на першых занятках не працягваюць дастатковага ўсведамлення аб сваіх дзеяннях і праводзяць гэтыя заняткі быццам бы ў паўзабыцці. Па гэтай прычыне яны "упускаюць" тыя папярэднія дамажні "загатоўкі", якія адносяцца да метадзік правядзення ўрокаў. Адзін з практыкантаў-фізікаў амаль ўвесь урок затраціў на праверку ведаў вучняў, хаця пры падрыхтоўцы да яго планаваў асноўны час адвесці для выкладання новага матэрыялу і дэманстрацыі вопытаў. Празмернае хваляванне пашкодзіла яму рэалізаваць гэтую метадычную задуму.

Кажуць, што ў працэсе практыкі гэтыя хваляванні праходзяць, і студэнты з цягам часу параўнальна лёгка пераадоляюць узнікаючае ў іх эмацыянальна-псіхічнае напружан-

не. Аднак больш дасканалее вывучэнне гэтага пытання паказвае, што не ўсё так проста. І вось чаму.

Прычыны эмацыянальна-псіхічнага напружання

У пачатку педагагічнай практыкі студэнт трапляе ў зусім новае, незвычайнае для сябе і па сутнасці экстрэмальнае становішча. Ён упершыню ўваходзіць у клас у незвычайнай для сябе ролі настаўніка, у якой ніколі дагэтуль не быў і якая ў сілу адсутнасці якога-небудзь вопыту яго пужае. Усё гэта і ўзбуджае ў яго моцнае хваляванне. Яго востра мучаюць і прыводзяць у збянтэжанасць пытанні: ці спраўлюся? Ці пераадолю сваю няўпэўненасць і нясмеласць? Вось гэта сканцэнтраванасць студэнта на сваіх унутраных хваляваннях быццам "выбівае" з памяці тыя змястоўныя і метадычныя задумы

і намеры, якія ён імкнуўся ажыцьцявіць, рыхтуючыся да ўрока. Знешне гэтыя хваляванні выражаюцца ў скаванасці рухаў, у прыглушана-змяніўшымся тоне голасу, у забыванні асобных палажэнняў пры тлумачэнні новага матэрыялу і г.д.

У гэтых умовах унутранае "чаканне правалу" становіцца рэальнасцю, што і адчувае студэнт да канца ўрока. Гэта не толькі не аслабляе ўзніклага ў яго перад заняткамі нявольна-псіхічнага хвалявання, але і ўмацоўвае яго за лік эмацыянальна-напружаных перажыванняў спасцігшай няўдачы. Але вядома, што эмацыянальныя перажыванні, асабліва непрыемныя, валодаюць дастатковай устойлівасцю і доўга не праходзяць. Не цяжка ўявіць, з якім настроем і няўпэўненасцю такі практыкант пачынае рыхтавацца да наступных урокаў і пазакласных заняткаў, якая нясмеласць авалодвае ім і якія негатыўныя пачуцці ўзнікаюць у яго ў адносінах да педагагічнай практыкі наогул.

Ведаючы ўсё гэта, ні ў якім выпадку нельга спадзявацца на тое, што падобны псіхічны стан студэнта пройдзе сам па сабе. Перад кіраўнікамі практыкі паўстае пытанне: як папярэдзіць з'яўленне ў студэнтаў эмацыянальна стрэсавых перажыванняў?

Патрэбны "адаптацыйны перыяд"

Псіхалага-педагагічныя асновы рашэння гэтай вельмі складанай задачы заключаюцца ў наступным. Калі псіхічнае напружанне з першых крокаў педагагічнай практыкі ўзнікае як вынік няўпэўненасці студэнта ў яе паспяховасці і нараджае эмацыянальна-трывожнае чаканне прадстаечай няўдачы, то, такім чынам, трэба папярэдзіць з'яўленне падобных сумненняў і перажыванняў, усяліць у яго

веру ў поспех і, калі хочаце, сфарміраваць пэўнае ўнутранае перакананне ў тым, што ў любым выпадку ён правядзе заняткі калі не зусім добра, то даволі нядрэнна. Зрабіць гэта за два-тры дні да правядзення практыкантамі першых урокаў і пазакласных заняткаў немагчыма. Для гэтага патрабуюцца і дастатковы час, і даволі складаная падрыхтоўчая работа. Нездарма ў апошні час у навукова-метадычнай літаратуры, прысвечанай арганізацыі педагагічнай практыкі, пачалі выказвацца ідэі аб неабходнасці ўвядзення ў яе структуру так званага "адаптацыйнага перыяду". Часцей за ўсё гэты перыяд звязваецца са спецыфічнай падрыхтоўкай студэнтаў да актыўнай вучэбнай і выхаваўчай работы з вучнямі ў першы тыдзень практыкі і ўключае ў сябе азнамленне са школай, усталяванне працоўных кантактаў з настаўнікамі і класнымі

кіраўнікамі, наведванне ўрокаў настаўніка-метадыста, складанне індыўідуальных планаў практыкі і г.д. Усё гэта, безумоўна, уводзіць практыкантаў у курс школьнага жыцця. Але ці дастаткова гэтага, каб яшчэ да першых урокаў і пазакласных выхаваўчых мерапрыемстваў студэнт хаця б у нейкай меры прывык да зусім новай для сябе ролі настаўніка і класнага кіраўніка? Вопыт паказвае, што не.

Паняцце "адаптацыйны перыяд", які папярэднічае актыўнай педагагічнай рабоце студэнтаў у школе, павінен ахопліваць і значна большы прамежак часу, чым "першы тыдзень практыкі", і характарызавацца больш змястоўнай і шматобразнай падрыхтоўчай працай, накіраванай на папярэджанне эмацыянальна-псіхічнага напружання практыкантаў. Гэты перыяд, як правіла, павінен пачынацца за паўтара-два месяцы да непасрэднага накіравання студэнтаў на педагагічную практыку і ўключыць у сябе розныя віды іх псіхалагічна-педагагічнай і навукова-метадычнай падрыхтоўкі да вучэбна-выхаваўчай работы з вучнямі.

Сэнс і асноўныя напрамкі гэтай падрыхтоўкі заключаюцца ў тым, каб яшчэ да пачатку практыкі студэнты: -грунтоўна вывучылі інструктыўна-метадычныя матэрыялы, якія адносяцца да праходжання педпрактыкі, атрымалі дэталёвае ўяўленне аб яе мэтах, задачах і ролі ў іх прафесіянальным фарміраванні да настаўніцкай дзейнасці;

-уразумелі псіхалага-педагагічныя механізмы выпрацоўкі прафесіянальна-педагагічных уменняў і навыкаў;

-хаця б у форме імітацыйных гульняў паспрабавалі праводзіць асобныя фрагменты вучэбных і выхаваўчых заняткаў і набылі ў гэтых адносінах пачатковы метадычны вопыт.

Якія ж формы падрыхтоўчай рабо-

ты могуць выкарыстоўвацца ў гэтых мэтах і які іх змест?

Дапамагчы асэнсаваць мэты практыкі і асновы фарміравання педагагічнага ўмення

Істотнае месца сярод гэтых формаў займаюць праводзімыя ў некаторых універсітэтах і педінстытутах абагульняючыя метадычныя семінары па азнамленню студэнтаў з інструктыўна-метадычнымі матэрыяламі па розных аспектах арганізацыі і праходжання прадстаечай практыкі. "Для павышэння эфектыўнасці педагагічнай практыкі, -- піша дацэнт Краснаярскага універсітэта А.Т.Ігнацьеў, -- важнае значэнне мае правядзенне са студэнтамі да выхаду на практыку абагульняючага метадычнага семінара". Спробы арганізацыі такіх семінараў прадпрымаліся калісьці і ў нашым універсітэце.

ПСІХІЧНАЕ НАПРУЖАННЕ

Калі параўнаць змест гэтых семінараў з так званымі ўстановачнымі канферэнцыямі па педпрактыцы, на якіх па сутнасці таксама разглядаюцца ўказаныя пытанні, нельга не звярнуць увагу на тое, што толькі на семінарах студэнты маюць магчымасць падвергнуць іх усебаковаму і дэталёваму абмеркаванню і грунтоўна асэнсаваць іх. На ўстановачных жа канферэнцыях яны асвятляюцца толькі павярхоўна і, натуральна, не заўсёды "даходзяць" да студэнтаў.

Істотнай праблемай падрыхтоўкі да практыкі з'яўляецца асэнсаванне студэнтамі складанейшых унутраных механізмаў выпрацоўкі прафесіянальна-педагагічных уменняў і навыкаў, фарміравання педагагічнай умеласці. Натуральна, што без спецыяльных практычных заняткаў тут абысціся нельга. Трэба, аднак, мець на ўвазе, што студэнты лёгка засвойваюць этапны характар выпрацоўкі педагагічных уменняў і навыкаў, якія ўключаюць фарміраванне адпаведнай патрэбнасна-матывацыйнай сферы, успрыняцце канкрэтных узораў педагагічнай дзейнасці, першапачатковае ўзнаўленне гэтых узораў, наступную трэніровачную работу па авалодванні вучэбна-выхаваўчымі ўменнямі і навыкамі, іх замацаванню і ўдасканаленню. Цяжэй ім даецца асэнсаванне такіх пытанняў, якія звязаны менавіта са спецыфічнымі асаблівасцямі практыкаванняў па выпрацоўцы педагагічных уменняў і навыкаў.

Вучыць першым педагагічным спробам

Пры падрыхтоўцы да практыкі важнае значэнне мае авалоданне хаця б у парадку спроб практычным бокам арганізацыі вучэбнай і выхаваўчай работы з вучнямі. Указаная задача раша-

ецца з дапамогай правядзення розных педагагічных практыкумаў, у ходзе якіх студэнты авалодваюць зместам і метадыкай розных формаў пазакласнай вучэбна-выхаваўчай работы. Тэматыка гэтых практыкумаў ахоплівае такія праблемы: "Дыягностыка ўзроўню выхаванасці вучняў", "Нацыянальныя традыцыі беларускага народа ў выхаванні", "Змест і формы работы прадметных гурткоў і навуковых таварыстваў у школе", "Формы пазакласнай работы па развіццю творчых здольнасцей вучняў", "Экалагічнае таварыства ў школе" і інш.

Калі студэнты напярэдадні практыкі засвойваюць пытанні, звязаныя з арганізацыяй розных формаў пазакласнай работы, яны больш паспяхова праводзяць яе ў школе, а часам працягваюць і творчую ініцыятыву. У свой час практыканты-філолагі нашага універсітэта на адным з такіх практы-

кумаў вывучылі формы і змест работы гуртка па беларускай мове. Такі гурток быў створаны імі ў СШ №16 г.Гомеля ў 6-7 класах і, дзякуючы змястоўнай рабоце, выклікаў цікавасць у вучняў і адабрэнне настаўнікаў-славеснікаў. Дарэчы, падобныя гурткі ў школах ствараюцца вельмі рэдка.

Такія практыкумы каштоўныя таксама тым, што дазваляюць студэнтам накопліваць метадычны матэрыял, які яны ў той ці іншай форме выкарыстоўваюць затым у працэсе практыкі. Так, на занятках практыкума "Дыягностыка ўзроўню выхаванасці вучняў" студэнты-гісторыкі падрыхтавалі ўзоры тэстаў, анкет, пытанняў для рэйцінгу і іншых метадык для псіхалага-педагагічнага вывучэння вучняў. У радзе выпадкаў студэнты прыходзяць на практыку з падрыхтаванымі прыкладнымі ўзорамі канспектаў урокаў і гутарак з вучнямі на маральныя тэмы, з метадычнымі распрацоўкамі дыскусійных формаў выхаваўчай работы. Яны вельмі аблягчаюць іх падрыхтоўку да вучэбных і пазакласных мерапрыемстваў і праходжання практыкі.

Вельмі важная праблема

У час "адаптацыйнага перыяду", які папярэднічае педагагічнай практыцы, немалаважнае значэнне мае **практычнае навучанне** студэнтаў канкрэтным прыёмам падрыхтоўкі да правядзення вучэбных заняткаў і пазакласнай выхаваўчай работы. Сутнасць праблемы ў тым, што першыя спробы ў правядзенні ўрокаў і выхаваўчай работы часцей за ўсё аказваюцца няўдалымі па простае прычыне: студэнты не ўмеюць правільна рыхтавацца да іх. Звычайна справа зводзіцца да напісання больш ці менш разгорнутага рабочага плана /канспекта/ урока або пазаклас-

нага мерапрыемства. Але такой "падрыхтоўкі", як правіла, бывае недастаткова. Трэба яшчэ добра засвоіць змест гэтага канспекта і навучыцца свабодна яго узнаўляць. Акрамя таго, неабходна адпрацаваць адпаведную інтанацыю голасу пры яго выкладанні, а таксама міміку і жэсты, што ў сукупнасці прынята называць педагагічным артыстызмам настаўніка, без якога нельга эфектыўна ажыцьцяўляць навучанне і выхаванне.

З гэтага лагічна выцякае парадак такога практычнага навучання. Перш за ўсё трэба наглядна азнаёміць будучых практыкантаў, якімі могуць быць працоўныя планы /канспекты/ вучэбных і пазакласных заняткаў і патрэніраваць іх у падрыхтоўцы і напісанні гэтых метадычных матэрыялаў. Выконваючы гэтую работу, студэнты авалодваюць умением распрацоўваць метадычную дакументацыю да правядзення ўрокаў і пазакласных выхаваўчых мерапрыемстваў і накопліваюць узоры гэтай дакументацыі.

Але і гэтага недастаткова. Трэба яшчэ навучыцца добра выкладаць матэрыял, адпрацаваць, як гаворыцца вышэй, неабходны артыстызм. Вось чаму важнейшым элементам падрыхтоўкі студэнтаў да ўрока і пазакласных выхаваўчых мерапрыемстваў з'яўляецца іх "праігрыванне" у студэнцкай групе. Падобнае "праігрыванне" адразу паказвае будучым практыкантам, што падрыхтоўка добрых рабочых планаў /канспектаў/ урокаў або пазакласных формаў выхаваўчай работы яшчэ не забяспечвае поспеху ў іх правядзенні.

Студэнты ўпэўніваюцца, што толькі практычнае авалоданне і ажыцьцяўленне ўсяго комплексу работы па падрыхтоўцы да прадстаечых вучэбных і пазакласных заняткаў стварае ўмовы для іх паспяховага правядзення.

Калі прааналізаваць увесь комплекс разгледжанай падрыхтоўчай работы да педпрактыкі, не цяжка зразумець, што іменна ў працэсе гэтай работы студэнт пачынаюць "ужывацца" у ролю настаўніка, асэнсоўваць яе складанасць і розныя ацэжасці. Разам з тым яны ў больш паслабленай форме адчуваюць тыя псіхічныя станы, з якімі ім давядзецца сутыкнуцца ў перыяд практыкі. У немалой ступені гэтаму садзейнічае таксама тое, што ажыццёўленая прапедэўтычная работа, звязаная з набыццем студэнтамі азначанага метадычнага і псіхалагічнага вопыту, стварае неабходныя ўмовы для больш упэўненага правядзення імі сваіх першых /пробных/ вучэбных і пазакласных заняткаў у час педпрактыкі і служыць фактарам значнага зніжэння, а то і зняцця празмернага псіхічнага напружання. Наўрад ці трэба даказваць, якое значэнне гэта мае для павышэння эфектыўнасці педпрактыкі.

В. ГОРЛЕНКА, дацэнт кафедры педагогікі і псіхалогіі.

АБ ПРАФЕСІЙНАЙ АРЫЕНТАЦЫІ ВУЧНЯУ

хавання моладзі М.К.Сцепаненкава (Степаненков Н.К. Професійная арыентацыя ўчачыхся. Мінск, "Універсітэцкае", 1993). Яна адрасавана студэнтам педагагічных спецыяльнасцей, але прынясе таксама пэўную карысць настаўнікам і класным кіраўнікам.

У першай частцы характарызуюцца сацыяльна-эканамічныя і псіхалага-педагагічныя фактары, якія ўплываюць на выбар прафесіі вучнямі, іх прафесійную накіраванасць. У другой і трэцяй разглядаюцца метадычныя пытанні прафарыентацыі вучняў адпаведна ў працэсе заняткаў на ўроках і ў сістэме пазакласнай выхаваўчай работы ў ўмовах сучаснай сістэмы адукацыі. Як бачым, уключаныя ў кнігу пытанні ахоплваюць той неабходны мінімум ведаў, авалоданне якімі дазволіць настаўнікам і студэнтам кампетэнтна садзейнічаць прафесійнаму самавызначэнню вучняў.

Ва ўступнай частцы даецца азначэнне прафарыентацыі як цэласнай сістэмы выхаваўчай работы па аказанню дапамогі навучэнцам у правільным выбары прафесіі ў адпаведнасці з іх інтарэсамі і здольнасцямі, грамадскімі патрэбнасцямі і аб'ектыўнымі магчымасцямі атрымання той ці іншай прафесіі. Увага звяртаецца і на тое, што прафарыентацыя вучняў носіць шырокамаштабны характар. Яе асноўнымі дзеючымі асобамі з'яўляюцца школа і пазашкольныя ўстановы, вытворчыя і навучальныя калектывы, бацькі і сродкі масавай інфармацыі. Кардынуруючая роля павінна належыць спецыяльным цэнтрам прафарыентацыі, якія, на жаль, вельмі марудна ствараюцца нават у буйных гарадах. У гэтай сувязі М.К.Сцепаненкаў ставіць заканамерныя пытанні: як дапамагчы кожнаму вучню беспамылкова вызначыць сваё месца ў жыцці, як лепш развіваць таленты дзяцей, як у новай

эканамічнай сітуацыі забяспечыць магчымасці для свабоднага выбару прафесіі ўсімі вучнямі? Усе гэтыя пытанні пастаянна узнікаюць у школьнай практыцы і адказы на іх, змешчаныя ў разглядаемай кнізе, зацікавяць настаўнікаў і студэнтаў і будучы карыснымі ў іх практычнай дзейнасці.

Цікава і змястоўна разглядаюцца пытанне аб дыягностыцы прафесійных намераў вучняў. Вялікае значэнне надаецца такім метадам вывучэння дзяцей, як самаацэнка, анкетаванне, ацэнка якасцей вучняў настаўнікамі і класнымі кіраўнікам, тэставанне і іншым. Адна з магчымых анкет па выяўленню прафесійнай накіраванасці вучняў прыведзена ў дадатках да кнігі і можа быць выкарыстана ў практычнай рабоце.

Усебаковае адлюстраванне атрымала ў кнізе сістэма фарміравання прафесійных намераў вучняў пры вывучэнні прадметаў вучняў. Пры афарыентацыі вучняў магчымасці гэтых прадметаў заклучаюцца ў тым, што вучні атрымваюць веды аб тэхналагічных прынцыпах атрымання металаў, пластыкаў, работы па аказанню дапамогі навучэнцам у правільным выбары прафесіі ў адпаведнасці з іх інтарэсамі і здольнасцямі, грамадскімі патрэбнасцямі і аб'ектыўнымі магчымасцямі атрымання той ці іншай прафесіі. Увага звяртаецца і на тое, што прафарыентацыя вучняў носіць шырокамаштабны характар. Яе асноўнымі дзеючымі асобамі з'яўляюцца школа і пазашкольныя ўстановы, вытворчыя і навучальныя калектывы, бацькі і сродкі масавай інфармацыі. Кардынуруючая роля павінна належыць спецыяльным цэнтрам прафарыентацыі, якія, на жаль, вельмі марудна ствараюцца нават у буйных гарадах. У гэтай сувязі М.К.Сцепаненкаў ставіць заканамерныя пытанні: як дапамагчы кожнаму вучню беспамылкова вызначыць сваё месца ў жыцці, як лепш развіваць таленты дзяцей, як у новай

Пэўныя надзеі ўскладаюцца на ўдасканаленне ўсёй сістэмы адукацыі, зместу і метады арганізацыі працоўнага навучання. Аўтар зыходзіць з таго, што калі змест адукацыі перабудоваецца ў бок яго дыферэнцыяцыі, дык і працоўнае навучанне павінна

ажыццяўляцца з улікам схільнасцей вучняў, патрэб сучаснай вытворчасці, асабліва рэгіянальных умоў. Для павышэння якасці пачатковай працоўнай падрыхтоўкі вучняў патрэбна паступова ператварэнне школьных майстэрні і НВК у тэхнічныя цэнтры і творчыя лабараторыі, прышкольныя ўчасткі -- у пляцоўкі сельскагаспадарчых даследаў. Зразумела, што ўдасканаленне працоўнага выхавання вучняў, іх профільнага навучання ў старэйшых класах, прыкметна расшырыць дыяпазон магчымасцей для фарміравання ў вучняў гатоўнасці да працоўнай дзейнасці, больш свядомага выбару прафесіі.

З вялікай цікавасцю успрымаецца структурная характарыстыка прафарыентацыйнай работы ў пазакласны час. Да асноўных яе кампанентаў аднесены прафесійная асвета і фарміраванне адпаведных перакананняў вучняў, прафільна-навукова-прафкансультацыя, практычная падрыхтоўка навучэнцаў да атрымання будучай прафесіі. Патрэбна станоўча адзначыць імкненне аўтара не да разгляду традыцыйна вядомых форм і метадаў прафарыентацыі, а да выдзялення і характарыстыкі яе ключавых напрамкаў на функцыянальна-практычным узроўні. Прыкладам гэтаму з'яўляецца апісанне асаблівасцей прафесійнай асветы вучняў.

Дзейную дапамогу акажа настаўнікам і студэнтам матэрыял аб планаванні работы па прафарыентацыі вучняў. У кнізе змешчаны цікавыя звесткі аб афармленні і арганізацыі працы вучэбна-метадычнага кабінета прафесійнай арыентацыі вучняў. Прадугледжаны канкрэтныя формы работы з бацькамі вучняў, у прыватнасці, вызначана сістэма практычнай дзейнасці па павышэнню педагагічнай культуры бацькоў па аказанню дапамогі дзецям у выбары прафесіі. Усім гэтым пытанням надаецца метадычная накіраванасць, што вельмі важна для практычных работнікаў школ.

Характарызуючы кнігу ў цэлым, можна сказаць аб пэўным творчым поспеху аўтара. У невялікім па аб'ёме дапаможніку дастаткова поўна і ўсебакова раскрыты навукова-метадычныя аспекты прафарыентацыі вучняў як важнага звяна ў іх падрыхтоўцы да працоўнага жыцця. Кніга напісана з улікам навуковых дасягненняў сучаснай педагогікі і псіхалогіі, на аснове практычнага вопыту школ Рэспублікі Беларусь, з шырокім прыцягненнем вынікаў даследаванняў самога аўтара.

Ф.КАДОЛ, дацэнт кафедры педагогікі і псіхалогіі

Адным з напрамкаў школьнага выхавання з'яўляецца прафесійная арыентацыя. Шэраг вучоных параўноўваюць прафесійны выбар са шлюбным, падкрэсліваючы яго вялікую асобную значнасць. Гэта зусім не перабольшванне. Працоўная дзейнасць чалавека па выбранай спецыяльнасці, якая адпавядае яго схільнасцям, садзейнічае самарэалізацыі асобы, дапамагае раскрыць свой талент, свае здольнасці і, як вынік, прыносіць чалавеку задаваленасць жыццём. Правільны выбар прафесіі мае вялікае дзяржаўнае значэнне. Навуковыя даследаванні паказваюць, што калі прадукцыйнасць працы рабочага, які выбраў прафесію ў адпаведнасці са сваімі схільнасцямі і працуе з жаданнем, прыняць за 100%, то прадукцыйнасць чалавека, які працуе з жаданнем, але няправільна выбраў прафесію, складзе 50%, а працуючага без належнага жадання, і да таго ж няправільна выбраўшага сваю справу, адпавядае ўсяго 30%.

Адсюль зразумела, што як у асобным, так і ў грамадскім сэнсе, вельмі важна, каб чалавек працаваў у адпаведнасці са сваім прызначэннем. На жаль, далёка не кожнаму чалавеку ўдаецца знайсці менавіта "сваю" прафесію. У многіх людзей, асабліва ў выпускнікоў школы, выбар прафесіі не заўсёды носіць глыбока асэнсаваны характар. Вельмі часта маладыя людзі выбіраюць месца сваёй будучай працы альбо ідуць вучыцца за кампаніяй, арыентуюцца на знешні бок прэстыжы і ў грамадстве прафесіі. Можна назваць і некаторыя іншыя памылкі, якія дапускаюць вучні пры выбары сферы сваёй будучай дзейнасці. Пераадоленню гэтых памылак садзейнічае прафесійная арыентацыя моладзі, асабліва ў школьныя гады. Пэўную дапамогу ў арганізацыі гэтай справы прынясе кніга вядомага даследчыка праблем працоўнага вы-

СНЕЖНЫ ВАЛЬС

На якой сыйшла ты станцыя пад сняжынак светлы вальс?

Лёгка дотык дрогкіх пальцаў прыгадаецца не раз.

Назву туло ці прыпомню праз гады, дзе галасоў, як над полем летнім промяў, як у полі каласоў?

Колькі зор з тых дзён пагасла, колькі высыхла крывіці! Не прысецінак -- позірк ясны -- не забыць і не згубіць.

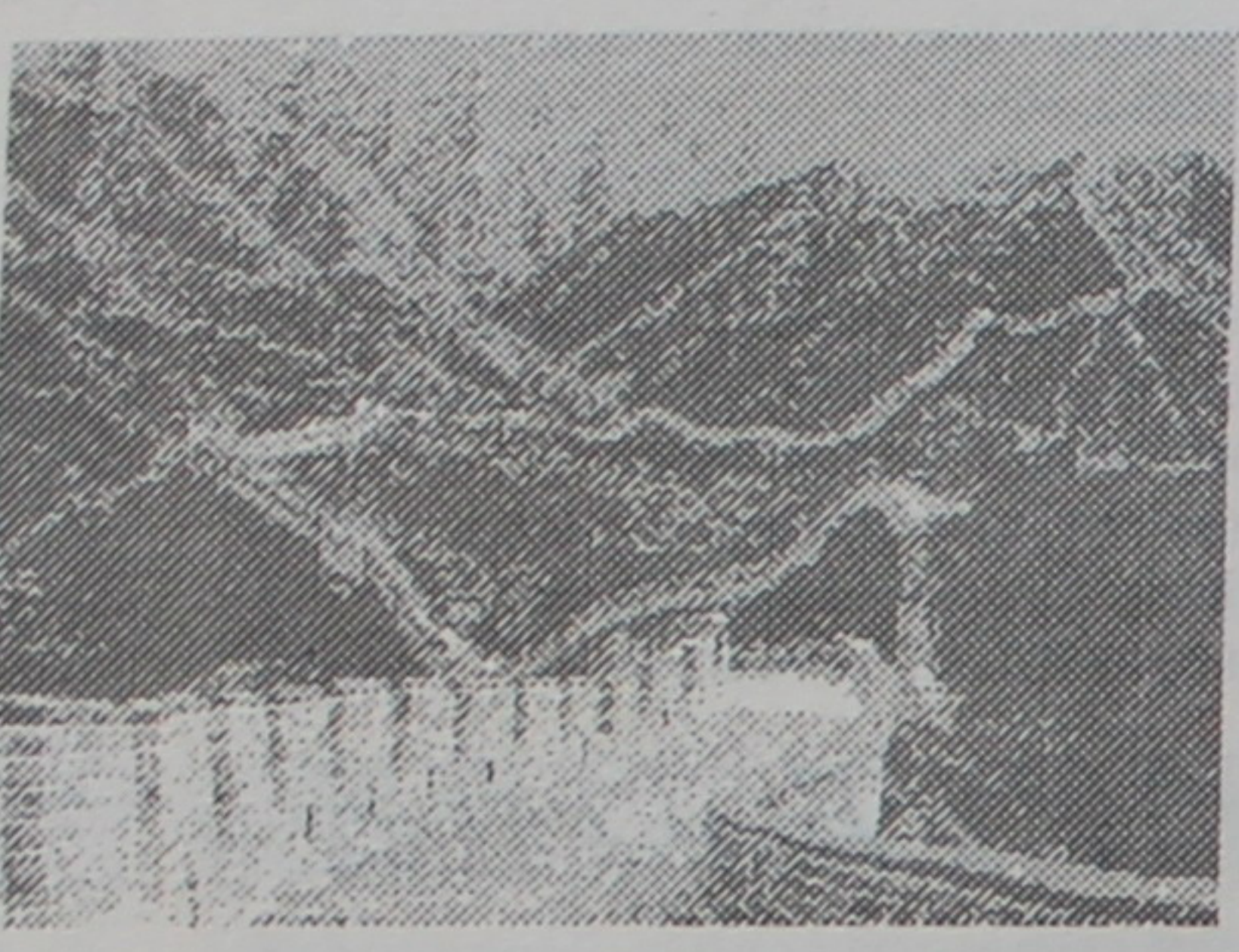
Будуць ветры ладзіць танцы ў бэльым полі ў позні час. Не знікай, гучанне пальцаў, і сняжынак светлы вальс.

Віктар ЯРАЦ

ўзвышшаецца дзіўны мармуровы паестамент, на якім выраблены іерогліф "Гун", што азначае старажытнае рамеснае мастацтва. Вялікае ўражанне на нас зрабілі пабудовы ва "Унутраных пакоях", дзе знаходзіліся жылыя памяшканні імператараў і іх сем'яў. У адным са збудаванняў палаца знаходзіцца вялікая калекцыя гадзіннікаў -- гэта ў асноўным падарункі з Расіі, Англіі, Францыі. Звяртаю ўвагу на выгравіраваныя даты, калі і кім былі прыпаднесены гэтыя падарункі імператарам: у асноўным пасля 1858 года і да 1860 г. Гэта быў час паміж другой і трэцяй так званымі опіумнымі войнамі. Тады ў маі 1858 года англа-французская эскадра на рацэ Байхэ прарвалася да горада Цяньцзіна. Пад пагрозай разгарнуць наступленне на Пекін заходнія дзяржавы прымусілі Ціньскі

Паўднёвая сталіца/, горад стаў называцца Бэйпін, што азначае "Паўночны спакой". З 1 кастрычніка 1949 года Пекін /Бэйцзін/ -- сталіца КНР. Пекін -- горад старажытны і малады. І вось мы каля мэты нашай паездкі -- ля ўвахода на тэрыторыю былога, так званага імператарскага палаца Гугун. Міжволі ўзнікае ў памяці Зімовы палац у Санкт-Пецярбургу. У 1912 г. пасля звяржэння апошняга імператара Ціньскай дынастыі, Гугун быў ператвораны ў музей. За высокай сцяной з цэглы знаходзіцца ансамбль асобных збудаванняў палаца. Па

яркае сонейка, але вецер проста ледзяны. Многія не вытрымліваюць холаду і паравочваюць назад. Від са сцяны захапляльны. Унізе горныя абрывы, парослыя рэдкім кустоўем. Так, цяжка было качэўнікам, жыхарам раўніны ўзбірацца на гэтыя кручы. Перашкода гэта была для іх амаль непераадольная.

ГУГУН -- БЫЛЫ ІМПЕРАТАРСКІ ПАЛАЦ

Пекін прачынаецца рана. Раніца ва ўніверсітэцкім гарадку пачынаецца з фізічных практыкаванняў на шматлікіх спартыўных пляцоўках. За акна на заняці спортам выкладчыкі і студэнты. Вось ідзе група ўжо даволі сталых людзей. У руках у іх спартыўныя мячы, выкананыя па ўзорах старажытнай кітайскай зброі. Відавочна, яны ідуць на заняці па сістэме Ушу.

Нагледзячы на тое, што раніца пахмурная, настрой у нас прыўзняты. Мы едем на экскурсію ў былы імператарскі палац -- Гугун. На вуліцах Пекіна ўжо бурліць жьпцё Назву Пекін /Бейцзін/, што азначае "Паўночная сталіца", горад атрымаў пры імператары Мінскай дынастыі Чанцзю ў 1420 г. У сваёй доўгай гісторыі горад меў розныя назвы. Пры першым кітайскім імператары Цінь Шы Хуандзі /259-208 г. да н.э./ паўночнае пагранічнае сяленне на месцы цяперашняга Пекіна называлася Цзі, і гэта назва захоўвалася больш тысячы гадоў, да 907 г.н.э. У пачатку X ст., пасля заваёвы Паўночнага Кітая кіданямі, якія заснавалі дынастыю Ляо, горад Цзі становіцца паўднёвай сталіцай кіданяў і называецца Янцзін. Пасля заваявання Кітая манголамі Хубілай-хан аб'яўляе Янцзін сталіцай заснаванай ім дынастыі Юань і называе горад Даду /Вялікая сталіца/. У 1927 годзе ўрад Гоміньдана аб'явіў сталіцай Кітая горад Нанкін /Наньцзін--

тэрыторыі палаца, нягледзячы на раніцу, ужо ходзяць групы турыстаў у суправаджэнні гіды. Нашым гідам з'яўляецца нястомны прафесар Хань. Пачынаем агляд збудаванняў ансамбля. Тэрыторыя гэтага ўнікальнага архітэктурнага ансамбля вялізная. Палац Гугун з'яўляецца класічным помнікам феадальнага дойлідства Усходу з перавагай элементаў мангольскага стылю, будыйскіх арнаметаў, якія паклалі адбітак на кітайскую архітэктурную асаблівасць ў гады праўлення мангольскага хана Хубілая. Пры ім быў пакладзены пачатак стварэння першай кітайскай сталіцы -- Даду. Менавіта ў гэты ж перыяд былі створаны і лепшыя збудаванні палаца, якія ўпрыгожваюць сучасны Пекін, адным з якіх і з'яўляецца комплекс Гугун.

Архітэктурны комплекс Гугун падраздзяляецца на дзве вялікія часткі: "Знешні двор" /вейчао/ і "Унутраныя пакоі" /Нейцін/. Тэрыторыя палаца мае чацвёрта варот /па ліку бакоў свету/, сярод іх выдзяляюцца паўночныя вароты "Вышэйшай гармоніі" /Тайхэмэнь/. Праз іх мы і праходзім на тэрыторыю палаца. Масіўныя створкі варот упрыгожаны бронзавымі шарамі і меднымі плацінкамі. Зараз у палацы ідуць рэстаўрацыйныя работы. Каля сцен ляжаць кучы знятай чырвонай тынкоўкі, зроблены будаўнічы рыштыванні. За варотамі "Вышэйшай гармоніі" у вялікім двары

імператарскі ўрад пайсці на падпісанне Цяньцзінскіх дагавораў Кітая з Англіяй, Францыяй і іншымі заходнімі дзяржавамі. Гэтыя дагаворы адкрывалі ім доступ у паўночныя порты і давалі права мець у Пекіне пасольства, пашыралі сферу свайго гаспадарання ў Кітаі. Магчыма, прыпадносячы ў падарунак гэтыя цудоўна выкананыя таленавітыя майстры Заходняй Еўропы гадзіннікі, тэя, хто дарыў іх, быццам нагадвалі правіцелям Кітая аб тым, што ў Кітаі адлік цяжэння жьпцця ідзе па ўрапейскім часе. Сярод экспанатаў асабліва выдзяляецца "вядзаны гадзіннік /шуйлоху/. Гэты экспанат прыцягвае ўсеагульную ўвагу. Каля "вядзанага гадзінніка" заўсёды шмат турыстаў. Здзіўляе складаная разьба гадзінніка, выкананая па чырвонаму дрэву. Шмат працы і ўмення прыклаі кітайскія майстры, ствараючы гэты цудоўны шэдэўр. Даволі шырока прадстаўлены ў музеі рэгуальнае начынне палаца, абрадавыя прыналежнасці, старажытныя медныя люстэркі, вырабы з нефрыту, фарфору, багацейшая калекцыя халоднай зброі, залатыя ўпрыгажэнні. У спецыяльнай зале музея экспазіцыя кітайскага жывапісу. Акідваючы пранікнёным позіркам панараму ансамбля палаца, яшчэ раз упэўніваешся, наколькі працалюбівы і таленавіты народ ствараў усю гэту прыгажосць.

У.СІЗОНЕНКА, начальнік аддзела міжнародных сувязей.

аўтастрада. За акном мільгаюць палі, сады на горных схілах, невялікія вёскі, дамы ў якіх накрыты чырвонай чарапіцай і агароджаны высокімі цаглянымі сценамі. Нямногім больш гадзіны шляху, і вось мы ўжо каля мэты. Тут, у невялікай даліне, акружанай гарамі, пачатак агляду сцяны. На невялікай плошчы са шматлікімі лаўкамі, магазінамі, кафэ пачынаецца ўрачыстая цырымонія -- Свята сцяны. Выступае хор, музыканты выконваюць на нацыянальных інструментах старажытныя мелодыі. Вакол сотні турыстаў, без перапынку здымаючых фота- і кінакамеры. Надвор'е сонечнае і цёплае. Жадаючых, за невялікую плату, могуць пранесці на невялікую адлегласць у "імператарскіх" насілках. Індустрыя турызму працітае.

Уваход на Сцяну платны. Билеты прадаюць і правяраюць кантралёры, апранутыя ў старажытнае адзенне. Перад намі выбар -- па якім маршруце ўзімацца па сцяне. Злева ад уваходу шлях больш цяжкі, так як у гэтым накірунку сцяна пабудавана па больш высокаму горнаму масіву, направа -- горы больш пакатыя. Не жадаючы адставіць ад нашых вопытных, загартаваных у горных паходах таварышаў В.А.Каляды і А.П.Кармазіна, звачаем налева. Пад'ём на сцяне даволі цяжкі. Многія з выбраўшых гэты маршрут з цяжкасцю ўзімаюцца па прыступках сцяны. Але вось міма, даволі лёгка ўзімаецца група цібетаў у нацыянальным адзенні. Для іх, жыхароў гор, гэта звычайны шлях. В.А.Каляда і А.П.Кармазін таксама пераадоляюць самыя адвесны пад'ём і дасягаюць яго вяршыні. Цяпер яны могуць на поўнай падставе набыць і насіць майкі з надпісам "Я ўзышоў на Вялікую Кітайскую сцяну!" Такою майку, а яны купляюцца толькі тут, можа набыць любы турыст, нават і той, хто не дайшоў да вяршыні, але ў такім выпадку ўжо адчуваеш няпоўнае задавальненне. Многія з узышоўшых на сцяну не дайшлі да вяршыні ў гэтым месцы яшчэ і таму, што былі лёгка апрануты. Калі ў даліне стаіць цёплае надвор'е, то тут, на сцяне, хаця і свеціць

**СУСТРЭЧА
З ПАЭТАМ**

"ГАНІЦЕ З ДУШ УГОДЛІВЫ СПАКОЙ."

Беларускае Палессе ўзгадавала шмат талентаў, імёны якіх шырока вядомы ў нашай літаратуры. Адзін з іх — паэт Мікола Мятліцкі, наш зямляк, родам з в. Бабчын Хойніцкага раёна. Цяпер яго радзіма, як і многія вёскі Гомельшчыны, стала зонай адчужэння, зямлёй горкага смутку, які прынёс нам Чарнобыль.

Сустрэча студэнтаў ГДУ з паэтам, знаёмства з яго творчасцю прынеслі ім, як трапна зазначыў у сваім выступленні член Саюза пісьменнікаў Беларусі, вядомы літаратурны крытык Генадзь Шупенька, ачышчэнне душы. Бо вершы М.Мятліцкага, і філасофска заглыбленыя, высокія, узнёслыя, і простыя, прыземленыя не пакінулі абыякавымі нікога. Разам з паэтам хвалюе і нас, яго чытачоў, лёс нашай планеты, роднага краю, бо навукова-тэхнічны прагрэс можа ператварыць іх у "ядзерную магілу", перадаецца і яго, чалавека-грамадзяніна, трывога за стан нашага сённяшняга грамадства, скрухай агортваюцца сэрцы і пасля яго радкоў аб родным куточку на Палессі, які апынуўся цяпер за калючым дротам.

Шмат можна гаварыць і спра-

чацца на конт творчага почырку Міколы Мятліцкага, яго адметнасцей, вартасцей /гэта было ў выступленнях вядучага сустрэчы, загадчыка кафедры беларускай літаратуры І.Ф.Штэйнера, студэнтаў беларускага аддзялення філалагічнага факультэта Н.Федзюковай і В.Раманцова/, аднак бясспрэчным застаецца адно — сваім сэрцам патрыёта паэт перажывае за лёс сваёй Радзімы і вядзе пра гэта шчырую размову з чытачом страсна, пераканаўча, таленавіта:

*Ізноў ідзём, упартыя, па шляху
Туды, дзе праўды выблісне святло,
Падсудна,
гнеўна кінуўшы на плаху
Пустых ілюзій моташнае тхло.*

Чалавечнасць. Так ёміста вызначыла ў сваім выступленні самую адметную рысу паэзіі Міколы Мятліцкага гомельская журналістка Тамара Кручэнка, якая вучылася разам з ім на філалагічным факультэце Беларускага дзяржуніверсітэта. І асабліва, зазначыла яна, разумеем мы збалелую памяць паэта аб родным кутку, вёсачцы Бабчын, з якой "сьшло жыццё", бо гэтка ж раны крываюцца і ў душах многіх жыхароў Гомельшчыны!

*Кут мой забыты, безабаронна
Зорыш пагаслых крыніц вачыма.
Некаму ты —
Ачужэлая зона,
Сэрцу майму ты да скону —
Радзіма!*

Як жыць паэту ў гэты час, калі паўсюдна пануе не толькі фізічны, але і духоўны Чарнобыль і здаецца, што далей сцяна і няма выйсця? Гэтыя пытанні задае сабе сёння М.Мятліцкі і шукае, настойліва шукае на іх адказы. Яны — у яго творчасці: у вершах пратэсту, крыку, болю, смутку. Гэта мы пачулі у выступленні самога паэта і ў прачытаных ім радках са сваіх выдадзеных зборнікаў. І як заклік успрымаем яго словы:

*Ганіце з душ угодлівы спакой,
У нас багата прад жыццём віны.
Т.ДУБЯК.*

ГЭТА Ў ВАШЫХ ІНТАРЭСАХ
Ідзе новы, 1994 год, і бухгалтэрыя, універсітэта нагадвае выкладчыкам, супрацоўнікам і студэнтам аб неабходнасці прадставіць як мага хутчэй абноўленыя даведкі з домакіраўніцтваў /для студэнтаў — з сельскіх Саветаў, дзе жывуць бацькі / на права атрымання штомесячнай матэрыяльнай дапамогі, звязаннай з аварыяй на ЧАЭС.

СПОРТ

ШЭСЦЬ УЗНАГАРОД АСІЛКАЎ

У Гомельскім манежы «Дынама» тры дні праходзілі гарацкія схваткі на барцоўскіх дыванах — у чарговы раз разыгрываўся чэмпіянат Рэспублікі Беларусь па вольнай барацьбе.

На рахунку барцоў Гомельшчыны 6 залатых, адна сярэбраная, тры бронзавыя ўзнагароды і першае агульнакаманднае месца.

Прыемна адзначыць, што ў нашых студэнтаў тры залатыя і тры бронзавыя ўзнагароды. Чэмпіёнамі рэспублікі сталі Валерый Кандраценка /52 кг/, Уладзімір Мацюшэнка /90 кг/ і Андрэй Дземчанка /100 кг/. Бронзавых узнагарод удастоены: Аляксандр Вараны /57 кг/,

Сяргей Дземчанка /74 кг/ і Андрэй Барабанаў /82 кг/.

Да гэтага дадам, што нашых рабят трэніруюць — Мікалай Кандраценка, Станіслаў Гарло, Васіль Бычкоўскі і Аляксандр Хатылёў.

Прэзідэнт Федэрацыі барацьбы Рэспублікі Беларусь, трохразовы алімпійскі чэмпіён, прафесар Аляксандр Мядзведзь высока ацаніў арганізацыю і правядзенне чэмпіянату, а галоўным суддзёй быў загадчык кафедры фізвыхавання, заслужаны трэнер рэспублікі Віктар Антонавіч Каляда.

ВМАРЧАНКА,
спартыўны аглядальнік

ГОСЦІ БЫЛІ МАЦНЕЙШЫМІ

У школах раённага цэнтры г.Чачэрска працуе шмат выпускнікоў нашага універсітэта. У час вучобы тут многія з іх захапляліся футболам. Вернымі гэтаму віду спорту яны засталіся па сённяшні дзень, як і нашай ВНУ, дзе набылі вышэйшую адукацыю. Выпускнікі універсітэта стараюцца не парываць з ім сувязі. У гэтых мэтах праводзяцца таварыскія сустрэчы па міні-фут-

болу. Вось і нядаўна каманда з Чачэрска сустрэлася ў спартыўнай зале вучэбнага корпусу № 1 з футбалістамі ГДУ сярод якіх у асноўным людзі з вучонымі ступенямі. Госці аказаліся мацнейшымі. У паўторнай сустрэчы, якая праходзіла ўжо ў Чачэрску, ва ўпартым паядынку нашым футбалістам удалося ўзяць рэванш.

Рэктарат, грамадскія арганізацыі універсітэта, дэканат, выкладчыкі, супрацоўнікі і студэнты філалагічнага факультэта смуткуюць з выпадку смерці дацэнта кафедры беларускай мовы РУДАКОЎСКАЙ Зінаіды Антонаўны і выказваюць сваё спачуванне яе і родным і блізкім.

Рэктарат, грамадскія арганізацыі універсітэта, выкладчыкі, супрацоўнікі і студэнты фізічнага факультэта выказваюць глыбокае спачуванне асістэнту кафедры агульнай фізікі КРУКАВУ Віктару Дзмітрыевічу з выпадку напаткаўшага яго гора — смерці БАЦЬКІ.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзеных фактаў, цытат, эканамічных даных, асабістых імён, геаграфічных назваў і іншай інфармацыі, а таксама за тое, каб у матэрыялах не ўтрымлівалася даных, якія не падлягаюць адкрытым публікацыям. Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы ў парадку абмеркавання, не раздзяляючы пункту гледжання аўтара.

"Гомельскі універсітэт" -- газета Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф.Скарыны.
Наш адрас: 246699, г. Гомель, вул. Савецкая, 104, пакой 1-18, тал. 57-43-21.
Рэгістрацыйны № 221

Спонсары газеты -- Цэнтральны райсавет народных дэпутатаў г. Гомеля; НВП "Сучасныя тэхналогіі", прафком студэнтаў.
Газета набрана і аверстана на настольна-выдавецкім комплексе ІВЦ ГДУ, аддрукавана на Гомельскай фабрыцы "Палесдрук".

Рэдактар
Ул. БАЛОГА
Аб'ём 1 друк. арк.
Тыраж 1.000 экз.
Заказ 36.
Падпісана да друку ў чацвер.